

MAHALLA INSTITUTLARIDA MILLIY QADRIYATLAR TIZIMI BIRGALIKDA ANIQLASH VA UNI SAMARALI BOSHQARISH TIZIMI

Qambarov Jamoliddin Xikmatulayevich

Qo'qon universiteti akademik ishlar bo'yicha prorektor.

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Rasulov Otabek Salimovich

Farg'ona politexnika instituti mustaqil izlanuvchisi

E-mail: otabekrasulov8400@gmail.com

Tel: +99890 628 00 71

MAQOLA HAQIDA	ANNOTATSIYA
<p>Qabul qilindi: 24-dekabr 2024-yil Tasdiqlandi: 26-dekabr 2024-yil Jurnal soni: 13 Maqola raqami: 30 DOI: https://doi.org/10.54613/ku.v13i.1040</p> <p>KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/ KEYWORDS</p> <p>Mahalla institutlari, mexanizmlar, ijtimoiy tizim, mahalliy, hokimiyat.</p>	<p>Mahalla institutlarining samarali faoliyat yuritishi uchun tashkiliy mexanizmlar muhim rol o'ynaydi. Ushbu mexanizmlar mahalliy ahamiyatga ega qarorlarni qabul qilishda hamda ularni amalga oshirishda tizimli yondashuvni ta'minlaydi. Tashkiliy mexanizmlar tashkilotlar ichidagi jarayonlarni va ularning tashqi muhit bilan munosabatlarini tartibga soladi. Bu mexanizmlar yordamida mahalla institutlari o'z vakolatlarini samarali amalga oshiradi va resurslarni oqilona boshqaradi. Ushbu maqolada mahalliy rivojlanish maqsadlariga erishish uchun barqaror sharoit yaratilishi haqida bayon qilingan.</p>

Kirish. Mahalliy hokimiyat idoralariga taqdim etilgan asosiy vakolatlar va vazifalarni tahlil qilishga bag'ishlangan bo'lib, ular to'rtta yiriklashtirilgan funksional tizimlarga bo'linadi.

Mahalla institutlari – bu jamiyatning asosiy elementlaridan biri bo'lib, milliy qadriyatlarini saqlash va rivojlantirish, shuningdek, aholining ruhiy va ma'naviy salomatligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Mahalla tizimi, o'zining tarixi, madaniyati va an'analari bilan ajralib turadi, shuningdek, odamlarning bir-biriga bo'lgan hurmati, o'zaro yordam va jamoat manfaatlarini ustuvor hisoblash kabi qadriyatlarni o'zida mujassamlashtiradi. O'zbekistonning jamiyat tuzilmasida mahalla institutining o'rnini beqiyosdir. Bu tizim, nafaqat odamlarning ijtimoiy ehtiyojlarini qondirish, balki ularni milliy qadriyatlar asosida birlashtirish, tarbiyaviy va ma'naviy jihatdan boyitish hamda jamiyatda barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Bugungi kunda jamiyatning har bir sohasida, shu jumladan mahalla tizimida ham, milliy qadriyatlar va ularni boshqarish mexanizmlarining muhim ahamiyati ortib bormoqda. Xususan, milliy qadriyatlar tizimi va uni samarali boshqarish tizimining o'rnini jamiyatning kelajagi uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Milliy qadriyatlar nafaqat tarixiy meros, balki ijtimoiy, ma'naviy va madaniy jihatdan jamiyatni shakllantiruvchi omillardan biridir. Bu qadriyatlar xalqning tilida, urf-odatlarida, diniy e'tiqodlarida, turmush tarzida va mehnat an'anelarida mujassamlanib, jamiyatni yanada barqaror va rivojlangan qilishga xizmat qiladi.

Mahalla institutlari o'z faoliyatida milliy qadriyatlarini saqlash va targ'ib qilish orqali ijtimoiy adolatni, tenglikni va hamjihatlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, mahallaning axborot va resurslar tizimini samarali boshqarish, ularni milliy qadriyatlar asosida rivojlantirish, hamda ijtimoiy muammolarni hal qilishda ahamiyatli bir vosita hisoblanadi. Mahallada amalga oshiriladigan turli tashabbuslar va dasturlar, ayniqsa, yosh avlodni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash, ularga jamiyatning madaniy merosini hurmat qilishni o'rgatish va yoshlarni ijtimoiy jihatdan faol qilishga rag'batlantirish kabi maqsadlarni ko'zlaydi.

Shunday ekan, milliy qadriyatlarini tizimli ravishda aniqlash va ularni samarali boshqarish, mahalla institutlarining rivojlanishi va jamiyatning ijtimoiy-siyosiy barqarorligini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Ushbu jarayon mahalla institutlarini rivojlantirishga, aholi orasida mustahkam o'zaro hamkorlikni yaratishga, fuqarolarning ma'naviy-axloqiy jihatdan o'sishiga, shuningdek, jamiyatda mehnat, madaniyat va ma'rifatga bo'lgan yuksak hurmatni shakllantirishga imkon beradi.

Mazkur maqolada mahalla institutlarida milliy qadriyatlarini tizimli ravishda aniqlash va uni samarali boshqarish tizimi tahlil qilinadi.

Shuningdek, bu tizimning ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashdagi o'rnini, mahalla institutlarida milliy qadriyatlar asosida amalga oshiriladigan boshqaruv jarayonlari va ularning aholi turmushiga ta'siri ham ko'rib chiqiladi. Buning natijasida mahallalarda samarali boshqaruv tizimini yaratish va milliy qadriyatlarini yanada rivojlantirish masalalari yoritiladi.

Birinchi, ijtimoiy tizim bo'lib, u o'z ichiga inson kapitalining rivojlanishi va asosiy jihatlar bo'yicha ijtimoiy muhitning yaxshilanishi uchun sharoitlarni yaratishni oladi. Uning tarkibiga aholiga quyidagi tizimlar doirasida tegishli xizmatlarni ko'rsatuvchi ijtimoiy soha muassasalari va tashkilotlari kiradi.

Ikkinchi, iqtisodiy tizim bo'lib, u o'z ichiga ham moddiy ishlab chiqarish tarmoqlarini, ham makroiqtisodiy mutanosibliklarni ta'minlovchi alohida faoliyat sohaslarini ham oladi. Mazkur tizim doirasida iqtisodiyotning o'zini boshqarish sektorini tashkil etuvchi va aholining ehtiyojlarini mahalla fuqarolar yig'ini ichida va undan tashqarida tadbirkorlik asosida faoliyat yurituvchi korxonalar va tashkilotlar kiradi.

Uchinchisi, o'zini o'zi boshqaruvchi organlarning faoliyatini ta'minlovchi infratuzilmaviy xo'jaliklardir. Mazkur tizim korxonalar va tashkilotlarning faoliyatini boshqarish uchun muhandislik infratuzilma muammolarini hal etishga yo'naltirilgan bo'ladi. Mazkur tizim tarmoqning sog'lom faoliyatini ta'minlovchi asosiy komponentlardan biridir.

To'rtinchisi, boshqaruv tizimi bo'lib, u o'z ichiga mahalliy o'zini o'zi boshqaruv organlarini, ya'ni mahalla fuqarolar yig'inlarini, shuningdek mazkur tizimdagi budjet va mulk sohasidagi moliyaviy-iqtisodiy munosabatlarni oladi. Uning tarkibiga mahalliy o'zini o'zi boshqarishning boshqaruvchi va ijroiya idoralari kiradi.

O'tkazilgan adabiyotlar sharhi va o'rganilgan maqolalardan ko'rinadiki, shu vaqtga qadar boshqarish va mahalliy o'zini o'zi boshqarishga yagona yondashuvlar hali ishlab chiqilmagan. Boshqaruv jarayoni, tashkilotlardagi boshqaruv darajasi, o'zini o'zi boshqarish organlari tarkibiga kiruvchi mahalla fuqarolar yig'inlaridagi o'zini o'zi boshqarish tushunchalari to'la o'zining amaliy ma'nolarini topmagan. Olimlarning bir qismi o'zini o'zi boshqarish va boshqarishni alohida toifalarga ajratib ko'rsatadi. Bunda boshqarish deganda faqat mahalliy o'zini o'zi boshqaruvchi idoralar faoliyatini nazarda tutiladi. Boshqa yondashuv vakillari o'zini o'zi boshqaruvni mahalliy o'zini o'zi boshqarishning tarkibiy qismi deb hisoblaydilar, bu esa kengroq

asoslangan fikr hisoblanadi¹. Mazkur yondashuvga ko'ra, boshqaruv deganda saylanadigan va boshqa mahalliy hokimiyat idoralari boshqaruv, ma'muriy-tashkiliy faoliyati tushuniladi.

Bunda E.Y. Maykova boshqaruvni "mahalliy hokimiyat idoralari, ularning hokimlik kuchiga tayangan holda, mahalla institutlari aholisi ijtimoiy hayotiga uni tartibga solish, saqlash yoki qayta o'zgartirish maqsadida amaliy, tashkil etuvchi va tartibga soluvchi ta'sir ko'rsatishi" deb aytib o'tgan. D.S.Xayrullov va L.A. Davidovning fikrlariga ko'ra, "mahalliy boshqaruv, mahalla institutlarining iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy va ma'naviy sohalariga kundalik bevosita rahbarlik qilish jarayonida amalga oshiriladi". Tegishli ravishda boshqaruv subekti mahalliy o'zini o'zi boshqarish idoralari, obekti bo'lib esa mahalla institutlari hisoblanadi. "Bunda mahalliy boshqaruv ushbu tizim aholisining ijtimoiy ehtiyojlarini qondirishga, shuningdek aholining hayot darajasi va sifatini oshirishga yo'naltirilgan bo'ladi"².

Shunday qilib, mahalla institutlari toifasining shakllantirishda hisobga olinishi lozim bo'lgan ikkinchi xususiyat bu – mahalliy o'zini o'zi boshqarish idoralari, iqtisodiy, me'yoriy-tartibga soluvchisi hisoblanadi. Uning asosiy maqsadi hudud aholisining turmush darajasi va hayoti sifatini oshirish bo'lgan choralar vositasida amalga oshiriladigan boshqaruv jarayonini o'zida ifoda etadi.

Adabiyotlar tahlili. Fuqarolar yig'inining yana bir muhim xususiyati shundaki, u aholiga mahalliy ahamiyatga ega bo'lgan masalalarni hal qilishda ishtirok etish imkoniyatini ta'minlab beradi. Ushbu holat ko'plab olim va mutaxassislarining asarlarida o'z aksini topgan.

I.N. Gilvanova mahalliy o'zini o'zi boshqarish deganda ma'muriy-hududiy birlik aholisining o'zini o'zi tashkil etishi, faoliyatini o'zi tashkil etishi va ma'muriy mustaqilligiga asoslangan ommaviy hokimiyatini, aniqroq qilib aytganda mahalliy hamjamiyatini tushunadi. Bunda mahalliy o'zini o'zi boshqarishda subekt va obekt bo'lib mahalla institutlari aholisi, maqsadi bo'lib esa – mahalliy ahamiyatga ega vazifalarni mustaqil hal qilish hisoblanadi. Shunday qilib, mahalliy o'zini o'zi boshqarishga uning saylovlar va referendumlar kabi individual va jamoaviy shakllaridan boshlab to hududiy ijtimoiy o'zini o'zi boshqarish va mahalliy boshqarish organlarining turli-tuman ijtimoiy tuzilmalarida ishtirok etish kiradi.

Biroq aholining mahalliy o'zini o'zi boshqarishdagi real ishtiroki yaratilgan sharoitlarga, shu jumladan mahalliy hokimiyat idoralari tomonidan o'tkaziladigan siyosat, mahalla fuqarolar yig'inlarida jamoatchilikning fuqarolik faolligi nuqtai-nazaridan "yetilganligi" amalda institusional tuzilmalarga bog'liq. Bu mahalliy hamjamiyatda boshqarish shakllarining funksional taqsimlanishini aniqlab beradi. Bu esa, o'z navbatida, iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishini boshqarishning tanlab olingan konsepsiyasida o'z aksini topib, ulardan har biri aholining mahalla institutlari hayotidagi ishtiroki darajasini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari. L.N. Savushkina G.R. Valiyeva va T.N. Nigmatullina mahalla institutlarini boshqarish deganda "muayyan vaqt davrida o'tkazilishi lozim bo'lgan va ularning o'tkazilishi iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishini maqsadlariga erishishni, aynan aholi turmush sharoitlarining yaxshilanishini ta'minlaydigan o'zaro bog'langan tadbirlar kompleksini" tushunadilar. Ta'kidlash zarurki, taqdim etilgan ta'rifda mazkur kompleks toifa tarkibiy qismlarining ta'sir ko'rsatish xususiyatlari qisman aks ettirilgan, bu hudud aholisi turmush darajasining sifatini yaxshilanishida, shuningdek amalga oshirilayotgan tadbirlarning o'zaro bog'liqligida namoyon bo'lgan.

D.S. Xayrullov va L.A. Davidova o'z navbatida, hisoblaydilar, mahalla institutlarining iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishini boshqarishning mohiyati "mahalliy institutni boshqarish idoralari aholi bilan insonlarning xususiy, jamoaviy va ijtimoiy faoliyatini tartibga solish va takomillashtirishda ochib beriladi va amalga oshiriladi". Ularning fikriga ko'ra, bunday boshqarish mahalliy iqtisodiy siyosatda namoyon bo'lib, bu umuman olganda to'g'ri ta'kid hisoblanadi, biroq mazkur jarayonning ijtimoiy tarkibiy qismini yetarli darajada hisobga olmaydi, va shundan kelib chiqib, kompleks yondashuvni buzadi.

Mahalla institutlari hayot faoliyatining barcha sohalarini rivojlantirishning resurslar, aholi tomonidan qabul qilingan ustuvorliklarga muvofiq muddatlar bo'yicha bog'langan o'zaro

muvofiqlashtirilgan dasturlari (loyihalari)ni, shuningdek shartnomalar asosida yoki qonun bo'yicha ijro uchun qabul qilingan mamlakat va mintaqaviy rivojlanish dasturlarini boshqarish sifatida A.G.Voronin, V.A. Lapin va A.N. Shirokov kompleks iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishini boshqarishni tushunadiladi. Shunday qilib, mazkur holatda boshqarish qabul qilingan dasturlar bo'yicha mahalliy o'zini o'zi boshqarish idoralari tomonidan bevosita faoliyatni amalga oshirishga keltiriladi, bu mazkur jarayonning tizimli tabiatini sezilarli tarzda cheklaydi.

Ayrim tadqiqotchilar fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish idoralari boshqarishni faqat iqtisodiy taraqqiyot kontekstida ko'rib chiqadilar, bunda "o'z ichiga ijtimoiy-iqtisodiy siyosat, rejalashtirish, rejalarni amalga oshirish va ularning bajarilishini baholash bo'yicha qarorlarni oluvchi, boshqaruv qarorlarini ishlab chiqish, qabul qilish va amalga oshirish jarayonini" tushunadilar. Nomlanishidan ijtimoiy tarkibiy qismning chiqarib tashlanganiga qamasdan, ta'rifda u ko'zda tutilgan va tegishli siyosatni ishlab chiqishda namoyon bo'ladi. Mazkur ta'kidlashning ijobiy belgisi bo'lib nafaqat joriy, balki strategik faoliyatni ham qamrab oladigan jarayonning kompleks xarakteri hisoblanadi.

Biroq ko'rib chiqilgan ta'riflarning hech birida na mahalla institutlari toifasining ajratilgan tizimli tarkibiy qismi, na aholining boshqarish jarayonidagi ishtiroki yetarli tarzda taqdim etilmagan. Yuqorida belgilangan barcha xususiyatlarni aks ettirish va mazkur tadqiqot vazifalarini bajarish uchun o'zini o'zi boshqarish idoralari boshqarish deb o'zaro bog'langan mahalla institutlari makro-quyi tizimlari (ijtimoiy, iqtisodiy, o'zini boshqaruvchi xo'jalik)ning muayyan rivojlanish darajasiga erishish bo'yicha mahalliy o'zini o'zi boshqarish idoralari, jamiyat va biznes tuzilmalarining mahalliy hamjamiyatlar ehtiyojlarini qondirish, shuningdek hudud aholisi turmush darajasi va sifatini oshirish maqsadida, tegishli sharoitlar va mexanizmlar bilan ta'minlangan, samarali o'zaro hamkorligi jarayonida ishlab chiqilgan, boshqaruv qarorlarini ishlab chiqish, qabul qilish va amalga oshirish jarayonini tushunish lozim bo'ladi. Mazkur yondashuv, ilgari mavjud bo'lganlaridan farqli ravishda, mahalla institutlari muayyan makro-quyi tizimlari o'zaro ta'sirining o'ziga xosliklarini va boshqaruv jarayoniga mahalliy stejkolderlarni real jalb qilishning zarurligini hisobga oladi, bu butun jarayonga kompleks va umumlashgan xarakter bag'ishlaydi.

Mahalla institutlarining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini boshqarishning ko'rsatib o'tilgan o'ziga xosligi, mahalliy stejkolderlar o'rtasidagi o'zaro konstruktiv hamkorlikni ta'minlashning zarurligi, shuningdek bir qator sub-jarayonlarning strategik xarakterida namoyon bo'lib, 1.1-jadvalda taqdim etilgan elementli tarkibda aks ettiriladi.

Mahalla institutlari iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishini boshqarish tizimini tashkil etishning nazariy-uslubiy asoslarini tahlil qilishga xulosa yasay turib, uning quyidagi xususiyatlarini alohida ajratib ko'rsatish mumkin:

- mahalla institutlari tizimlarining (ijtimoiy, iqtisodiy, xo'jalik, boshqaruv) o'zaro aloqadorligi va o'zaro bog'liqligi (ijtimoiy, iqtisodiy, boshqaruv);

- asosiy maqsadi hudud aholisining turmush darajasi va hayoti sifatini oshirishdan iborat bo'lgan, mahalliy o'zini o'zi boshqarish idoralari ma'muriy, iqtisodiy, me'yoriy-tartibga soluvchi va boshqa choralar vositasida amalga oshiriladigan boshqaruv ta'siri;

- o'zini o'zi boshqarish organlari darajasida boshqaruv qarorlarini qabul qilishda jamoatchilik va tadbirkorlik tuzilmalarining ishtirok etishini ta'minlash;

- qabul qilinayotgan qarorlarning yuqori ijtimoiy ahamiyatga egaligi va bevosita va tezkor teskari aloqaning mavjudligi;

- o'zini o'zi boshqarish organlarining ijtimoiy iqtisodiy rivojlanishini boshqarish tizimi modeli va elementlaridan ulamig xususiyatlari va o'ziga xosliklarini hisobga olgan holda, samarali amaliy foydalanishni ta'minlash zarurati;

"shaharga egalik huquqi" konsepsiyasiga yo'naltirilganlik.

Mahalla fuqarolar yig'inining hudud boshqaruvida tutgan ahamiyati yuqorida keltirilgan nazariy va amaliy asoslar yorlamida jamiyatni aniq qadriyatlar asosida boshqarishni ta'minlashga ko'maklashadi. Uning tarkibidagi tizim osti kategoriyalar esa, uning

¹ Васильев А.А. Муниципальное управление / А.А. Васильев. – Нижний Новгород: Волго-Вятская академия государственной службы, 2004. – 160 с. – ISBN 5-93530-105-9; Чиркин В.Е. Система государственного и муниципального управления: учебник / Чиркин В.Е. – Москва: Норма: ИНФРА-М, 2019. – 399 с. – ISBN 978-591768-612-7.

² Грибко А.О. Сущность и особенности муниципального управления как вида управленческой деятельности / Грибко А.О., В.С. Новиков // Достижения современной

науки и образования: сборник статей и тезисов докладов V международной междисциплинарной конференции. – Пятигорск, 23-24 ноября 2018 г. под редакцией Веласко Р., Новикова В.С. – Пятигорск: ООО «Эль Директ», Южный региональный центр повышения квалификации и переподготовки, 2018. – С. 175-179. – ISBN 978-5-6040945-9-4.

qurilishini ta'minlab beradi. Hududlarda mahalla fuqarolar yig'inlarini tashkil qilishda albatta ushbu tartib taomillar asosiy jihatdan e'tiborga olinishi zarur.

Xulosa va takliflar. Mahalliy o'zini-o'zi boshqarish tizimining baholashni o'tkazishga ichki tashkiliy tuzilmaning tayyor emasligi, kasbiy madaniyat, motivatsiya va javobgarlikning rivojlanish darajasi yetarli emasligi bu baholash amaliyotini mavhumlashtiradi va uning real samaradorligini aniqlashda qiyinchilik tug'diradi. Ayrim ko'rsatkichlar va indikatorlar, ayniqsa, ekspert va jamoatchilik baholashlarini qo'llash bilan bog'liq bo'lgan mezonlarni o'lchash murakkabligi va bir xil xarakterda emasligi, shuningdek, mahalla institutlari ijtimoiy-iqtisodiy

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Васильев А.А. Муниципальное управление / А.А. Васильев. – Нижний Новгород: Волго-Вятская академия государственной службы, 2004. – 160 с. – ISBN 5-93530-105-9; Чиркин В.Е. Система государственного и муниципального управления: учебник/ Чиркин В.Е. – Москва: Норма: ИНФРА-М, 2019. – 399 с. – ISBN 978-591768-612-7.

2. Грибко А.О. Сущность и особенности муниципального управления как вида управленческой деятельности / Грибко А.О., В.С. Новиков // Достижения современной науки и образования: сборник статей и тезисов докладов V международной междисциплинарной конференции.– Пятигорск, 23-24 ноября 2018 г. под редакцией Веласко Р., Новикова В.С. – Пятигорск: ООО «ЭльДирект», Южный региональный центр повышения квалификации и переподготовки, 2018. – С. 175-179. – ISBN 978-5-6040945-9-4.

3. Rasulov O.S. Theoretical basis of organization of management system of socio-economic development of municipal structure// world

ko'rsatkichlarining yagona obektiv axborot bazasining mavjud emasligi, ushbu hisob-kitoblarni murakkablashtiradi. Mahalla institutlarining samarali faoliyat yuritishi uchun tashkiliy mexanizmlar muhim rol o'ynaydi. Ushbu mexanizmlar mahalliy ahamiyatga ega qarorlarni qabul qilishda hamda ularni amalga oshirishda tizimli yondashuvni ta'minlaydi. Tashkiliy mexanizmlar tashkilotlar ichidagi jarayonlarni va ularning tashqi muhit bilan munosabatlarini tartibga soladi. Bu mexanizmlar yordamida mahalla institutlari o'z vakolatlarini samarali amalga oshiradi va resurslarni oqilona boshqaradi. Natijada, ular mahalliy rivojlanish maqsadlariga erishish uchun barqaror sharoit yaratadi.

bulletin of management and law (wbml) available online at: <https://www.scholarexpress.net> volume-17, december 2022 issn: 2749-3601.r. 148-153.

4. Rasulov O.S Munitsipal darajada ijtimoiy-iqtisodiy tizimlarni boshqarish mexanizmlari transformatsiyasi// scientific-technical journal(stj ferpi, farpi itj, ntj ferpi, 2022, t.26.spes.vypusk №14). b.116-122.

5. Rasulov O.S O'zini-o'zi boshqarish organlarining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini boshqarishni baholash masalalari// Qo'qon universiteti xabarnomasi ilmiy-elektron jumali. "Kokand university" – 2023. b.70-73

6. Rasulov O.S. Методика комплексной оценки стратегического управления органами самоуправления на основе принципов общности // Copyright (c) 2023 Author (s). This is an open-access article distributed under the terms of Creative Commons Attribution License (CC BY). C.137-140.